

Ανάλυση στα γεγονότα

Της Γης οι πεινασμένοι

Του ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ενώ η αμερικανική κρίση των στεγαστικών δανείων επεκτείνεται στα χρηματιστήρια, στις τράπεζες και στον υπόλοιπο κόσμο, νέα πηγή ανασφάλειας προστίθεται: η κρίση τροφίμων και του παγκόσμιου επισιτιστικού συστήματος, με θύματα δεκάδες εκατομμυρίων κατοίκων του πλανήτη. Στον «τέλειο κόσμο» της παγκοσμιοποίησης, των ιδιωτικοποιήσεων και της ασυδοσίας των αγορών, η οικονομία, αντί να βελτιώνει τη ζωή των ανθρώπων και την ίδια την αποδοτικότητά της, εμφανίζει αρνητικό απολογισμό σε αμφότερα τα πεδία. Ο αριθμός των αστέγων και απόρων αυξάνεται στην Αμερική, όπως επίσης των πεινασμένων και αποβιταμινωμένων στον υπόλοιπο πλανήτη. Ταυτόχρονα, το κράτος, που στιγματίζεται ως «παρασιτικό», καλείται εκ νέου σήμερα να διασώζει, με χρήματα των φορολογουμένων, ιδιωτικούς οργανισμούς, που φθάνουν στα όρια της πτώχευσης με δική τους επιλογή και ευθύνη. Το παιχνίδι της ελευθερίας των αγορών ισχύει για τη μία μόνο πλευρά, όχι και για την άλλη: οι μισθωτοί αφήνονται στον εκπεσμό και δεν διασώζονται με τίποτα, ενώ για το κεφάλαιο διατηρείται πάντα ένας μηχανισμός διάσωσης, λόγω υψηλής σκοπιμότητας, ακόμη και με κατάφωρη παραβίαση των αρχών της ελευθερίας των αγορών. Στην ουσία, με την επιλογή του φιλελευθερισμού και των απορρυθμίσεων, το κράτος αθετεί τις δεσμεύσεις του έναντι των κοινωνικά αδύναμων, ενώ παράλληλα τις διατηρεί έναντι των ισχυρών του χρήματος.

Με την κατάρρευση των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου στην Αμερική, αποζημιώνονται οι ιδιωτικές τράπεζες, ενώ οι εξώσεις οικογενειών συνεχίζονται και οι ουρές στα συσσίτια διογκώνονται. Με την τρέχουσα επισιτιστική κρίση, η ανθρωπιστική βοήθεια των πλούσιων χωρών κινδυνεύει επίσης να καταλήξει όχι στα θύματα της πείνας, αλλά στα αγροτο-βιομηχανικά συγκροτήματα, που ευθύνονται για την παρούσα επισιτιστική ανεπάρκεια και κερδοσκοπία. Σύμφωνα με τη βρετανική «Γκάρντιαν», η παγκόσμια παραγωγή δημητριακών αυξάνεται, όμως μόνον 50% αυτής καλύπτει άμεσες επισιτιστικές ανάγκες. Το υπόλοιπο 50% δεν καταλήγει στα στομάχια των πεινασμένων, αλλά μετατρέπεται καθ' οδόν είτε σε αιθανόλη και βιοκαύσιμα για ανάγκες αυτοκινήτων είτε σε ζωτροφές για τη βιομηχανοποιημένη κτηνοτροφία των πλούσιων χωρών. Σε κάθε περίπτωση, η μετατροπή παραμένη καθαυτή οικονομικά ασύμφορη: τόσο τα βιοκαύσιμα όσο και η «χωρίς έδαφος» βιομηχανοποιημένη κτηνοτροφία, καταστρέφουν περισσότερες θερμίδες απ' όσες παράγουν. Για ένα κιλό κρέατος απαιτούνται 8 κιλά δημητριακών και ένα ρεζερβουάρ αιθανόλης καταστρέφει δημητριακά που αντιστοιχούν στην ετήσια διατροφή ενός ανθρώπου. Φυσικά, η μετατροπή γίνεται υπό τον όρο ότι οι ζημιούμενοι παραμένουν διαφορετικοί από τους εξυπηρετούμενους και ιδίως από τους τελικά επωφελούμενους. Εξυπηρετούνται τα οχήματα και οι καταναλωτές των αναπτυγμένων χωρών, κερδίζουν τα αγροτο-βιομηχανικά συγκροτήματα, με αναγκαίο τίμημα το επισιτιστικό έλλειμμα για τους φτωχούς του πλανήτη. Η μετατροπή, έστω και μικρού τμήματος της παραγωγής, συνεπάγεται καθοριστική άνοδο τιμών της πρώτης ύλης. Η ραγδαία επέκταση της γεωργικής παραγωγής για βιομηχανικές χρήσεις, αποψιλώνει τον δασικό, υδάτινο και βιολογικό πλούτο, αποβαίνει αιτία κλιματικών μεταβολών που δυσχεραίνουν τη γεωργική παραγωγή, αυξάνοντας το κόστος της για το σύνολο των καταναλωτών. Ορισμένοι αποδίδουν την τρέχουσα επισιτιστική κρίση στην αύξηση κατανάλωσης στις Κίνα, Ινδία, Βραζιλία. Όμως οι παραγωγικές ικανότητες του πλανήτη πολύ απέχουν από το να έχουν εξαντληθεί. Οι βιομηχανικές χρήσεις αφαιρούν από την κατανάλωση ποσότητες δημητριακών που θα μπορούσαν να καλύψουν 20 φορές το τρέχον παγκόσμιο επισιτιστικό έλλειμμα.

Η σημερινή κρίση τροφίμων πυροδοτεί ήδη εξεγέρσεις πείνας σε σειρά χωρών του Τρίτου Κόσμου -Αϊτή, Αίγυπτος, Ινδονησία, Γουινέα, Μαυριτανία, Σενεγάλη, Μεξικό, Υεμένη, Ουζμπεκιστάν- που μπορεί να οδηγήσουν σε διεθνείς συρράξεις. Με ένα δισεκατομμύριο πεινασμένων, δύσκολα διασφαλίζεται η παγκόσμια σταθερότητα και ειρήνη. Οι εξελίξεις στον αναπτυγμένο κόσμο δεν διευκολύνουν την λύση του προβλήματος, αλλά την περιπλέκουν και την επιδεινώνουν. Σύμφωνα με τον βρετανικό «Εκόνομιστ», έχει σχηματιστεί από το 2000 η μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική «σφαίρα» όλων των εποχών, που συνδέεται με την επιβράδυνση της αμερικανικής παραγωγής και παραγωγικότητας και με τη ραγδαία επέκταση του υπερδανεισμού όλων των συντελεστών της αμερικανικής οικονομίας. Κάθε μετατόπιση της «σφαίρας» προκαλεί «μεταστατικά» συμπτώματα κερδοσκοπίας και κρίσης, στο μέτρο που η οικονομία αδυνατεί να αφομοιώσει το «εικονικό» μόνρφωμα που έχει η ίδια εκθρῆψει.

Η κατάρρευση αξιών της «νέας οικονομίας» και του διαδικτύου το 2000 μετατόπισε τη «σφαίρα» στα πεδία των ακινήτων και των οικοδομών, στη στρατιωτική επιλογή, στον υπερκαταναλωτισμό. Με την τρέχουσα κρίση των στεγαστικών δανείων, το αδιέξοδο της στρατιωτικής επιλογής, την υπερχρέωση των νοικοκυριών, η ίδια μετατοπίζεται σήμερα προς αξίες «ασφαλέστερες», ακόμη και από τις κατοικίες: πετρέλαιο, ενεργειακά προϊόντα, πρώτες ύλες, τρόφιμα. Όμως, κάθε μετατόπιση σηματοδοτεί κερδοσκοπία και κατάρρευση. Η άνοδος τιμής του πετρελαίου συνδυάζεται σήμερα με αντίστοιχη των τροφίμων και των πρώτων υλών. Η κερδοσκοπία είναι αυταπόδεικτη και δεν λύνει το πρόβλημα της χρηματοπιστωτικής «υπερεπέκτασης», αλλά το διαιωνίζει και το επιδεινώνει.

Η Παγκόσμια Τράπεζα συνιστά σήμερα επείγουσα ανασυγκρότηση της οικογενειακής γεωργίας για την αύξηση της προσφοράς τροφίμων, παρ' όλο που επί δεκαετίες επιδοτούσε τις εξαγωγικές καλλιέργειες. Οι έννοιες «επισιτιστική ασφάλεια» και «οικογενειακή γεωργία», αντί να αποτελούν παρελθόν, ανακτούν «στρατηγική σημασία» και επανέρχονται στο επίκεντρο των διεθνών ανταγωνισμών. Όμως, ενόσω διατηρείται η χρηματοπιστωτική «υπερεπέκταση», ο κίνδυνος μεταστατικών κρίσεων δεν εκλείπει, αλλά εντείνεται. Η σταθερότητα θα επανέλθει μόνο όταν τα πραγματικά εισοδήματα απορροφήσουν τα «εικονικά». Επιβάλλεται γι' αυτό αλλαγή πλεύσης: άμβλυση εισοδηματικών ανισοτήτων, όχι όξυνση. Αύξηση της απασχόλησης, όχι της ανεργίας. Ανασυγκρότηση του κοινωνικού κράτους, όχι αποσάρθρωση. Διεύρυνση των εσωτερικών αγορών, όχι στένεμα. Η παγκόσμια σταθερότητα διακυβεύεται σήμερα στο πεδίο επισιτισμού των φτωχών και ενίσχυσης των μισθωτών. Αναγκαστική προσγείωση για όσους πίστευαν ότι τα προβλήματα επιβίωσης είχαν «ξεπεραστεί» με την παγκοσμιοποίηση, την «ευφυΐα» και την ασυδοσία των αγορών.

kvergo@gmail.com